

Kolme pääkirjoitusta

Julkisuus puntaroi George Orwellin negatiivista utopiaa 1984. 30.12. saatiin *Helsingin Sanomien* resignoituneen tuntuinen Orwell-pääkirjoitus. Lehti tosin aloittaa virallisen optimistisesti: "Orwellin ennakoima stalinismin voittokulku...ei ole toteutunut eikä yksilö ole joutunut väistymään kollektiivi-ihmisen tieltä." Mutta asiaan päästessään kirjoitus avaa toisenlaisia näköaloja:

"Orwellin kauhukuvitelmiä ydin on kuitenkin väestön aivopesussa. Sekä Yhdysvaltojen että Neuvostoliiton älymystö, korkeasti koulutetut ihmiset ja ammatissa toimiva laaja keskiluokka sallivat vasten parempaa tietoaan käyttökelvottomiksi todettujen itsemurha-aseiden [ydinaseiden] jatkuvan rakentamisen. ...Orwellin kehittelemistä peloista pahin on toteutunut, koska parhaan mahdollisen koulutuksen saanut monikymmenmiljoonainen ihmispaljous on luopunut vapaaehtoisesti kriittisestä ajattelutavasta."

Pahin on toteutunut? Yksilö joutunut sittenkin väistymään kollektiivi-ihmisen tieltä, sillä mitä muuta "monikymmenmiljoonainen ihmispaljous" on, kriittisestä ajattelusta luopuneena...

Mutta mitä tarkoittaa, että ihmiset ovat vapaaehtoisesti luopuneet kriittisestä kyvystään? Eikö voida päinvastoin ajatella, että *jokin kriittinen kyky onkin luopunut ihmisistä?*

Silmätään toista, viikkoa aikaisempaa energiapoliittista pääkirjoitusta (24.12.). *Helsingin Sanomista*

"...on itsestään selvää, ettei suurella yleisöllä ole riittävää kokonaisnäkemystä mittavista energiavaihtoehtoista. ...Juuri sitä vartenhan meillä on toimiva edustuksellinen demokratia, joka kykenee korkeimpaan asiantuntemukseen tukeutuen *tekemään ratkaisut puolestamme*. Ei ole vähimmässäkään määrin kansalaisten käsityskyvyn aliarvioimista, jos kieltäydymme toistamasta muiden maiden kansanäänestyshoipertelua ydinvoimakäytössä."

Suurissa kysymyksissä yhteiskunnalliset voimat Suomessakin mieluusti ryhmitetään orwellilaisittain isoihinveljiin ja alaikäisiin. Alaikäisyyden tausta on kuitenkin mitä proosallisin:

"Kokonaisuuden hallintaa vaikeuttaa lopulta päivittäisen tiedon sirpaleisuus. Ulottuvilla on kyllä tarpeellista taustatietoaakin, mutta aika ja viitseliäisyys eivät yleensä riitä sen läpikäymiseen. Juureton tieto puolestaan lisää näennäistietämystä ja ulkopuolista ohjattavuutta."

Helsingin Sanomat ottaa kauniisti vastuuta orwellilaisista tendensseistä myöntäessään "päivittäisen tiedon", so. siinä ohessa myös oman journalisminsa puutteellisuudet.

Mutta vastuuta ottaessaan lehti samalla tunnustaa oman luopumuksensa: julkisuus ei ole eikä sen tule olla kenttä, jolla poliittiset prosessit ratkaistaan yhteiskuntaryhmien keskinäisessä taistelussa sen mukaan, mi-

tä ne tietoinaan (eikä vain tietoina, vaan mielipiteinä, vaatimuksina, kysymyksinä, toivomuksina...) *esittävät*.

Helsingin Sanomat ei - virallisen ilmoituksen mukaan - halua etsiä demokratian ongelmien ratkaisua sen maailman sisäpuolelta, jota se itse on: esittämisen maailmassa, puhemaailmassa. Mielummin se luopuu mahdollisuudesta olla ihmisten, älymystön, korkeasti koulutettujen ihmisten, ammatissa toimivan laajan keskiluokan kriittinen kyky. Ei "Orwellin kauhukuvitelmien ytimeksi" nähdyn "väestön aivopesun" tarvitse dramaattisempaa olla kuin tällainen, lähes huomaamaton *Strukturwandel der Öffentlichkeit*.

* * *

Lehdistön koko todellisuus lienee kuitenkin aivan toista kuin pääkirjoitusten institutionalismi. *Helsingin Sanomien* Orwell-kirjoitus päättyy mustan toivon näköaloihin:

"Itse asiassa koko orwellilaisen aikakauden ovat ydinaseet olleet rauhan vahvin tae ja niiden olemassaolon avulla tulevaisuuden sodat voidaan ehkä kokonaan välttää."

Mutta saman lehden samassa numerossa Martti Lindqvistin kolumnia samasta aiheesta:

"Nerokkainta Orwellin kirjassa on 'uuskieli'. ...Miten on? Huhut ovat tietoa. Deodorantti on ystävyyttä. *Ohjukset edistävät rauhaa*. Usko on alistumista. Puoluetuki on kansanvaltaa."

Lehdistön koko todellisuus - erisuuntaisten diskurssien ristiriitainen, kiehtova kenttä, sellaisena vielä pitkälti tutkimaton, kartoittamaton, teoreettisesti läpäisemätön.

* * *

Jättäessämme *Tiedotustutkimuksen* osaltamme muiden sopulien käpäliin toivomme järeän, suomalaisen maaston vaatimalla tavalla perustetun konkreettisen mediatutkimuksen ja -kritiikin elävän ja vahvistuvan lehdessä.

3.1.1984

Jukka Haapasalo

Kauko Pietilä